

TOILA LASTEAED NAERUMERI

ÕPPEKAVA

Kinnitanud:

19.11.2019.a.
Martin-L. Rytberg
Juhatuse esimees
Lasteaed OÜ

Toila 2019

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS	3
2	LASTEAIA LIIK JA ERIPÄRA	3
2.1	Üldinfo	3
2.2	Visioon ja missioon	4
2.3	Lasteaia eripära	5
3	LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE ÜLDEESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED	5
3.1	Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid	5
3.2	Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted	6
3.3	Õpikäsitus	7
3.4	Pedagoogilise tegevuskultuur	7
4	RÜHMA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS	8
4.1	Rühma õppe- ja kasvatustöö korralduse põhimõtted	8
4.2	Rühma päevakava	9
4.3	Planeeritud õppe- ja kasvatustegevuse maht ja ajaline korraldus	9
4.4	Rühma dokumentatsioon	10
5	ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU	11
5.1	Üldoskused	11
5.1.1	Mänguoskused	11
5.1.2	Tunnetus- ja õpioskused	12
5.1.3	Sotsiaalsed ja enesekohased oskused	12
5.2	Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad	13
5.2.1	Mina ja keskkond	13
5.2.2	Keel ja kõne	14
5.2.3	Eesti keel kui teine keel	15
5.2.4	Matemaatika	17
5.2.5	Kunst	18
5.2.6	Muusika	19
5.2.7	Liikumine	20
6	LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI	22
6.1	Üldoskuste lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti	22
6.2	Valdkondade lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti	30
7	LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS	62
7.1	Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted	62
7.2	Erinevad meetodid lapse arengu jälgimiseks ja analüüsimiseks	63
7.3	Koolivalmidus	64
8	ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS	65
8.1	Eesti keele õpe muukeelsetele lastele	67
8.1.1	Keeleõppe põhimõtted	67
8.1.2	Keeleõpet läbiviiva õpetaja ja rühma personali keeleteaduse põhimõtted	68
8.1.3	Koostöö muukeelsete lastevanematega	68
9	LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS	69
10	ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	70

1 SISSEJUHATUS

Toila Lasteaed Naerumeri (edaspidi lasteaed) õppekava koostamisel on aluseks võetud Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava ning arvestatud lasteaia võimalustega ja eripäraga. Lasteaia õppekava eesmärk on määratleda õppe-kasvatustöö korraldus lapse, lapsevanema, õpetaja, lasteaia tasandilt lähtuvalt. Lasteaia õppekava rakendamine tagab laste igakülgse arengu, mille tulemusena laps tahab kooli minna ja saab seal hakkama.

2 LASTEAIA LIIK JA ERIPÄRA

2.1 Üldinfo

Ajalugu

Toila Lasteaed (end. lastepäevakodu) avati 1964. aastal. Algselt töötas lastepäevakodu Toila Kalakombinaadi allasutusena, kus käisid lapsed Toilast ja Jõhvist. Lastepäevakodu asukohaks avamisel oli eraldiseisev hoone koos mängualaga Pikal tänaval. Aastast 1992 hakkas kuuluma lasteaed külanõukogule, seejärel 1993. aastast töötas Toila Vallavalitsuse hallatava asutusena. Toila vallale kuuluva lasteaia tegevus lõpetati ning asutus likvideeriti 2006. aasta kevadel ning 07.08.2006.a. alustas tööd uus eralasteaed Toila Lasteaed Naerumeri. Lasteaed töötab erakooliseaduse alusel ning uues hoones Oru tänav 17. Koos lasteaia uue nimega said ka kolm rühma endale nimed (Rõõmukillukesed, Naerukillukesed, Õnnekillukesed) ning lasteaed oma sümbolika (logo, laul, muinasjutt).

Hetkeseis

Toila Lasteaed on 3-rühmaline eralasteaed 60 lapsele. Lasteaia postiaadress on Toila vald, Oru 17, 41702.

Lasteaed on avatud tööpäeviti kella 7.00-18.00.

Lasteaias toimub õppe- kasvatustöö eesti keeles.

2.2 Visioon ja missioon

Visioon:

Toila Lasteaed Naerumeri on traditsioone väärtustav edumeelne lasteaed, kus on hea nii lapsel, lapsevanemal kui ka töötajal.

Missioon:

Toila Lasteaed Naerumeri loob lapsele heaolu keskkonna, kus igal lapsel on võimalus arenda elujulgeks lapseks.

Soovime arendada iga lapse elujulgust, et ta oleks:

- *positiivse enesehinnangu ja eetilise käitumisega,*
- *tervislikke eluviise ja sportlikke harjumusi järgiv.*
- *avatud suhtleja laste ja täiskasvanutega,*
- *aktiivne ja ettevõtlik,*
- *iseseisev ja algatusvõimeline,*

Põhiväärtused:

Toila lasteaias Naerumeri väärtustatakse:

- Pühendumust - olen kohusetundlik ja abivalmis lahendust vajavate ülesannete täitmisel, teen neid korrektselt ja õigeaegselt, ning otsin pidevalt võimalusi edasiarenguks.
- Avatust – olen heatahtlik, hooliv ja teistega arvestav, kontrollin oma käitumist ja emotsioone, millega olen eeskujuks teistele.
- Meeskonnatööd ja koostööd – märkan ja toetan; oleme vastutulelikud. Meeskonnana oleme avatud koostööks kõigi huvipooltega ühiste eesmärkide saavutamisel. Üks kõigi, kõik ühe eest!
- Loovust ja initsiatiivsust – olen avatud uutele ideedele, loov nende leidmisel, aktiivne uuenduste rakendamisel. Otsin võimalusi mitte takistusi.

2.3 Lasteaia eripära

- **Laps on looja ja tegutseja õppeprotsessis** - lapsest lähtuv tegevuskultuur ja projektõpe.
- **Kodukoht** - kodukohta ajaloo ja tänapäeva tundma õppimine.
- **Loodus** - lasteaed asub looduskauis kohas Oru pargi ja mere vahetus läheduses, mistõttu on loodus ja loodushoid lasteaia õppe-kasvatustöös olulisel kohal.
- **Aktiivne liikumine** - liikumisega (õpetegevused õues, jalutuskäigud looduses, matkamine, muusikaline liikumine) ja sportliku tegevusega (virgutussõimlemine, spordipäevade läbiviimine, erinevate spordialade tutvustamine, spordiürituste korraldamine) toetada lapse füüsilist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut.

3 LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE ÜLDEESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

3.1 Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgid

Õppe- ja kasvatustegevuse *üldeesmärk* on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset, sealhulgas kõlblist ja esteetilist arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest. Lisaks arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused. Eelpool loetletud erinevate oskuste arenemisel kujunevad lapsel eeldused igapäevaeluga toimetulekuks ja koolis õppimiseks.

3.2 Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest tulenevad õppe- ja kasvatuskorralduse põhimõtted, milles peetakse oluliseks järgmist:

- 1) Lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine:
 - iga lapse areng on individuaalne ning kulgeb oma ajas ja ruumis;
 - toetatakse lapse loomulikku huvi hankida teadmisi ja saada kogemusi ümbritseva elu, looduse ja ühiskonna nähtuste kohta.
- 2) Liikumistegevused, õuesõpe, matkad loodusesse, õppekäigud on olulisel kohal lapse tervisliku eluviisi kujunemisel ja silmaringi avardamisel.
- 3) Lapse loovuse toetamine:
 - Õpetaja loob lapsele võimalused valikute tegemiseks ning on suunaja rollis.
- 4) Mängu kaudu õppimine - mängides omandatakse sotsiaalseid kogemusi, kujundatakse eneseteenindamisoskusi ja tööharjumusi ning omandatakse ja kinnistatakse teadmisi-oskusi;
- 5) Humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine
 - rühmas on kokkulepped, mis aitavad lastel õppida üksteisega arvestama ning omavahelisi probleeme lahendama.
- 6) Lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine:
 - rühmaruum kujundatakse lähtuvalt lapse vajadusi silmas pidades, mis pakub lapsele valikuvõimalust ja ärgitab teda loovalt tegutsema.
- 7) Lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine:
 - iga laps on väärtuslik ning igale lapsele tagatakse eduelamusi, et tõsta ja säilitada tema eneseusk;
- 8) Üldõpetusliku tööviisi rakendamine:
 - Lapse kasvukeskkond kujuneb projekti jooksul läbi lapse prisma.

9) Kodu ja lasteasutuse koostöö –

- lasteaed on dialoogis lapse perega.

10) Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine

- väärtustatakse eesti kultuuri traditsioone ja teisest rahvusest laste kultuuri eripära.

3.3 Õpikäsitus

Õppimise käsitluse aluseks on lapsest lähtuv tegevuskultuur ja projektõpe. Kogu õppekasvatustöö toimub läbi projektide. Projektiteema aluseks on laste huvi ja algatus, mis võimaldab arendada õpioskusi, loominguulisust, koostööd, sotsiaalseid oskusi ning annab lapsele eduelamuse. Oluline on protsess, laste huvid ja innovaatilised lähenemisviisid ja probleemilahendused. Õpetajad on laste arengu suunajad. Keskkond on kolmas õpetaja rühmas, mis toetab õppimist ja provotseerib lapse õpihuvi ning aktiveerib loovust.

3.4 Pedagoogiline tegevuskultuur

Toila Lasteaed Naerumeri pedagoogiline tegevuskultuur tuleneb:

Inimesest endast:

- millised vaated elule (arusaamad, tahe, pealehakkamine);
 - igapäevane kogemus (nii hea kui negatiivne);
- reflekteerimine;
- üksteisega arvestamine.

Meeskonnast:

- üksteise usaldamises ja toetamises jõutakse üheskoos seatud sihtideni;
- ühisest pingutusest ja soovist panustada meeskonna arengusse läbi enesearendamise;
- eripäradega arvestamine ja professionaalsus;
- ühisest arusaamast ja samas suunas liikumisest.

Juhtkonnast:

- kohesest reageerimisest ja lahenduste otsimisest;
- töötajate märkamisest, mõistmisest ja motiveerimisest.

4 RÜHMA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

Lasteasutus korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati. Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini. Aktiivne õppetöö toimub 1. septembrist 31. maini. Juulikuus on lasteaed suletud, juunis ja augustis toimub õpitu kordamine ja kinnistamine.

4.1 Rühma õppe- ja kasvatustöö korralduse põhimõtted

- 1) Õppe- ja kasvatustegevus toimub rühma päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütmid, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste vabategevused ning kavandatud õppe- ja kasvatustegevus.
- 2) Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab õpetaja lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttes – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
- 3) Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse projekti teema üldeesmärgid. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab õpetajal teha vajadusel muudatusi ja täiendusi.
- 4) Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.
- 5) Tegevuskoha valikul lähtutakse projekti teemast.
- 6) Individuaalne töö lapsega - tegevused toimuvad väiksemates gruppides, see võimaldab individuaalset tööd. Lasteaia töökorraldus võimaldab nii suurtes kui väikestes gruppides arvestada iga lapse individuaalse potentsiaaliga.
- 7) Projekti teemade valikul lähtutakse lapse loomulikust huvist ja ideedest ning seostatakse koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas esitatud valdkondadega.
- 8) Rühma eesmärgid tulenevad rühma eripärast ja laste vajadustest.
- 9) Lähtudes lasteaia arengukavast kujuneb igal aastal rakenduskava.

- 10) Kui rühmas on erivajadusega lapsi, kelle areng erineb oluliselt rühma tasemest, koostatakse nende lastele individuaalsed arenduskavad.
- 11) Projektõppe sisu ning tegevusanalüüsi täidavad rühmaõpetajad e-lasteaias (elasteaed.eu) ning kontrollib direktor.
- 12) Õpetaja tegeleb enesearendamisega.

4.2 Rühma päevakava

Rühma päevakava koostamisel on arvestatud:

- koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava;
- sotsiaalministri määrust nr 64 - Koolieelse lasteasutuse tervisekaitse, tervise edendamise ja päevakava koostamise nõuded;
- lasteaia lahtiolekuaega (s.o. kell 7.00 – 18.00);
- lasteaia töökorraldust;
- laste vanust ja laste individuaalseid vajadusi;
- et aktiivsed tegevused vahelduksid puhkeperioodidega;
- et jääks piisavalt aega vabaks tegevuseks ja mänguks.

Päevakava koostatakse koostöös pedagoogilise nõukoguga, (lapsevanemad) ning selle kinnitab lasteaia direktor õppeaasta alguses (septembris). Käesoleva õppeaasta rühmade päevakava on esitatud Lisa 1.

Kuue- kuni seitsmeaastastele lastele, kes ei taha enam päeval magada või kelle lõunauinak on eakaaslaste omast tunduvalt lühem, leitakse rahulik tegevus, mis ei häiri teisi lapsi ega koorma nende endi närvisüsteemi.

4.3 Planeeritud õppe- ja kasvatustegevuse maht ja ajaline korraldus

Lasteaias Naerumeri on õppe- ja kasvatustegevused projektipõhised ja projektide pikkus ei ole kindlaks määratud. Projektide periood sõltub laste huvidest ja rühma eripärast. Tegevuste läbiviimine toimub nii suurtes kui ka väiksemates gruppides ja/või individuaalselt, mis on planeeritud nii, et lastel oleks võimalik teha valikuid. Päevakavas on ajaliselt kokkulepitud muusika ja liikumistegevused.

Lähtuvalt lapse vanusest ja rühma eripärasest planeeritakse projektõppesse ühte nädalasse minimaalselt õppetegevusi alljärgnevalt:

	Mina ja keskkond	Keel ja kõne	Mate- maatika	Kunst	Liikumine	Muusika	Eesti keel teise keelena	Kokku
2-3a.	1	2	1	1-2	2	1	1	10-11
3-4a.	1	3	1	2-3	2	1	1	12-13
4-5a.	1	3	1	3	2	1	1	13
5-6a.	1	3	1	3	2	1	1	13
6-7a.	1	3-5	2	3	2	1	1	14-16

Lapse arengutegevusi dokumenteeritakse.

4.4 Rühma dokumentatsioon

Õppe- ja kasvatustegevusi kajastatakse elektroonilises päevikus (elasteaed.eu), kus tegevused on kirjeldatud ja analüüsitud.

1) Igal rühmal on oma e-päevik:

- projekti üldeesmärgid;
- laste andmed;
- läbiviidud tegevused ja kokkuvõtte igapäevaselt;
- projekti lõppedes individuaalne tagasiside lapse arengu kohta

Pedagoogiline dokumenteerimine toimub haridustehnoloogiliste vahendite kaudu - pildistamine, videote tegemine, intervjuud, kirjalikud märkmed jne

Läbi viidud õppe- ja kasvatustegevus dokumenteeritakse e-päevikus lühendite kaudu.

Kokkuleppeliselt kasutatakse Toila Lasteaias Naerumeri järgmisi lühendeid:

- Mina ja keskkond – MK

- Keel ja kõne – KK (siin all täiendavalt märgitakse ka eesti keel kui teine keel)
- Matemaatika – MAT
- Kunst - K
- Liikumine - L
- Muusika - M

5 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused esitatakse seitsmes valdkonnas:

- 1) mina ja keskkond
- 2) keel ja kõne
- 3) eesti keel kui teine keel;
- 4) matemaatika;
- 5) kunst;
- 6) muusika;
- 7) liikumine.

Samas eristatakse nelja üldoskuste rühma:

- 1) mänguoskused;
- 2) tunnetus- ja õpioskused;
- 3) sotsiaalsed oskused;
- 4) enesekohased oskused.

Üldoskuste kujunemist toetatakse kõigi õppe- ja kasvatustegevuse kaudu, erinevate valdkondade sisusid lõimides.

5.1 Üldoskused

5.1.1 Mänguoskused

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus, mille vältel areneb lapse isiksus tervikuna. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema,

omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mäng on lapsele loomulik viis õppimiseks ja arenemiseks.

Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. Mäng sobib hästi õppetegevuste ja eri ainevaldkondade lõimimiseks.

Õpetaja osa mängu juhendamisel/rikastamisel:

- 1) innustada iseseisvalt mängima;
- 2) laiendada mängu temaatikat;
- 3) rikastada ja süvendada mängu sisu;
- 4) arendada lastevahelisi suhteid;
- 5) innustada ja õpetada lapsi ise mänguasju valmistama.

Õppe- ja kasvatustöö planeerimisel ja läbiviimisel kasutatakse erinevaid mänguliike: õppe-, liikumis-, rolli-, loov-, laua-, ehitus-, liiva- ja veemängud jne.

5.1.2 Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

5.1.3 Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

5.2 Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad

5.2.1 Mina ja keskkond

Valdkonna *Mina ja keskkond* õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- 2) omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- 3) väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- 4) väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- 5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 6) märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

- 1) *sotsiaalne keskkond*: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- 2) *looduskeskkond*: kodukohta loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- 3) *tehiskeskkond*: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Valdkonna *Mina ja keskkond* õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- 2) suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- 3) lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- 4) suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;

- 5) suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

5.2.2 Keel ja kõne

Valdkonna Keel ja kõne õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtluses;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused
- 4) julgeb ennast väljendada, esineda.

Valdkonna Keel ja kõne sisu :

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- 3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Valdkonna Keel ja kõne õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- 2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- 3) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- 4) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- 5) mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Keelt ja kõnet arendatakse kõikides tegevustes, kus lapsed omandavad mitmesuguseid teadmisi ja oskusi, tänu millele rikastub nende sõnavara ja areneb kõne mõistmine. Grammatiliselt õiged vormid ja häälikute õige hääldamine omandatakse spetsiaalsete mängude ja harjutuste abil. Vajadusel kasutatakse logopeedi abi. Raamatutega tutvuvad lapsed varakult. Lisaks õppetegevuses kasutatavale kirjandusele loetakse lõunase puhkepausi alguses unejutte.

Laste kõnet arendatakse lasteaias läbi erinevate mänguliikide (nt lavastusmängud, rollimängud jms) ja luuletuste esitamiste kaudu erinevatel tähtpäevadel. Keele ja kõne arenemisele mõjub soodsalt ka lasteaia asukoht kauni Oru pargi naabruses, kuhu korraldatakse õppekäike. Lastele meeldib jutustada nähtust ja kogetust sõpradele ja täiskasvanutele.

Lugemise ja kirjutamise eeltööna õpivad lapsed eristama tekstist lauset ja lausest leidma sõnu. Tähtede õppimiseks on rühmaruumi seinal suur värviline tähestik. Õpitakse analüüsima ja võrdlema sõnade häälikulist koostist ja pikkust, sõnade kokkulugemist ja sõna tähenduse mõistmist. Kirjatehnika eelharjutusi teevad lapsed erinevate vahenditega, tänu millele õpivad nad kirjutama tähti ja numbreid.

5.2.3 Eesti keel kui teine keel

Keeleõppe eesmärk - eesti keele kui teise keele oskuse arendamine:

- erinevate harjutusviiside rakendamise, tavapärasest rohkema kehakeele kasutamise, lause ümbersõnastamise ja tähelepanu pööramise abil õigetele lause mudelitele (kordamine);

- 1) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda;
- 2) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- 3) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Keeleõpe toimub:

- tegutsedes lapsest lähtuva pedagoogika põhimõtetest, pilootprojekti “Professionaalne eesti keele rühmaõpetaja” võimalustest ning Reggio Emilia töökogemust ja projektiõpet järgides;
- loomulikus keele-, mängu- ja õppekeskkonnas - lasteaia õppekeeleks on eesti keel;
- kogu lasteaia viibimise aja jooksul;
- motiveerides last õpitavat keelt kasutama rühmaõpetajate, õpetaja abide, eesti keele kui teise keele õpetajate, logopeedi ning teiste lasteaia personali kuuluvate isikute suunamisel ning koostöös;
- avardades lapse silmaringi - keel toimib alati kultuuri osana - tutvustades väärtushinnanguid, hoiakuid, rahvuslikke tähtpäevi, riigi sümboolikat;
- vanemate kaasamisel õppetöösse;
- arvestades laste võimeid ja eakohasust;
- pidades kõikide tegevuste juures silmas ka keelelisi eesmärke - rutiintegevuste käigus omandatakse suur osa sõnavarast jms;
- erinevate harjutamisviiside rakendamisel, tavapärasest rohkema kehakeele kasutamise, lause ümbersõnastamise ning tähelepanu pööramisel õigete lausemudelite kasutamise osas (kordamine) ja abil;
- laste arengut analüüsides - pilootprojekti “Professionaalne eesti keele rühmaõpetaja“ raames viiakse projekti alguses ning 2018/2019 õppeaasta ja projekti lõpus läbi laste arengu hindamine.

5.2.4 Matemaatika

Valdkonna Matemaatika õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) rühmitab esemeid ühe ja kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- 6) tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna Matemaatika sisu:

- 1) hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- 2) suurused ja mõõtmine;
- 3) geomeetrilised kujundid.

Valdkonna Matemaatika õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- 2) harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- 3) seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- 4) suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- 5) toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Arvude, suuruste ja kujundite tundma õppimisega toetatakse lapse igapäeva suhtlemist ning luuakse vajalikud kujutlused ja terminoloogiline alus koolimatemaatika õppimisele.

Lapsed järjestavad, rühmitavad, võrdlevad ja jaotavad esemeid suuruse, asenditunnuste ja muude omaduste järgi. Otsitakse esemete sarnaseid ja erinevaid omadusi, rühmitatakse ja

iseloostatakse neid.

Õpitakse tundma naturaalarve 1-12. Moodustatakse koguhulki ja jaotatakse osahulkadeks, võrreldakse neid omavahel - liidetakse ja lahutatakse. Rühmaruumi seinal on olemas suured numbrid, mis on lastele õppimisel toeks.

Lapsed õpivad mõõtma esemete pikkust, massi, väärtust, aega ja kiirust mõõtühikute abil kokkulepitud määrduga. Õpitakse mõistma arvude tekkimist ja nende asukoha määramist arvude reas.

Numbrid ja kirjutamine on eeltöoks kella tundma õppimisele ja ajamõistete omandamisele. Lapsed õpivad koostama tekstülesandeid ja harjutama neid esemete ja piltide abil. Tutvustatakse kehade ja tasapinnaliste kujundite nimetusi ja lapsed otsivad ümbrusest sarnaseid esemeid.

5.2.5 Kunst

Valdkonna Kunst õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- 2) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- 3) vaatlleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- 4) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja – võtteid;
- 5) kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- 6) vaatlleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut

Valdkonna Kunst sisu:

- 1) kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- 2) kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- 3) tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- 4) kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

Valdkonna Kunst õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- 2) suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
- 3) kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;

- 4) arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
- 5) julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- 6) viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- 7) suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi.
Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

Lasteaias on käeliste tegevustega tegelemine eneseväljendamise viis. Lapsed naudivad ja õpivad tundma erinevaid väljendusvahendeid. Käeliste tegevuste kaudu areneb laste fantaasia. Loomingulist protsessi saame rikastada laste endi korjatud materjalidest tehtud erinevates tehnikates esemete valmistamisega. Kunstitegevustes abistab õpetaja nii vähe kui võimalik, jagab näpunäiteid olemata liialt pealetükkiv. Erinevad kunstivahendid on lastele vabalt kättesaadavad, mille kaudu pakutakse lapsele valikuvõimalust.

Kujutavate tegevuste kaudu kujunevad lastel teadmised, oskused, vilumused ja areneb ilumeel. Laste kunstimaailma rikastamiseks kasutame kunstnike töid, vaatleme loodust ja jälgime igapäevaolu.

Kunstiõpetus põhineb suunatud vaatlusel ja järgneval analüüsil. Voolides, maalides, joonistades ja meisterdades kasutab laps vaatlusel tehtud tähelepanekuid, annab vormi oma tunnetele ja kogemustele, pöörab tähelepanu üksikule ja üldisele. Eetiliste kogemuste kaudu õpib laps tundma ja kaitsma loodust ning hindama selle väärtust.

5.2.6 Muusika

Valdkonna *Muusikat* õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna Muusika sisu:

- 1) laulmine;
- 2) muusika kuulamine;
- 3) muusikalis-rütmiline liikumine;
- 4) pillimäng.

Valdkonna Muusika õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalane tegevus;
- 2) kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalsed aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- 3) arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- 4) kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu *Keel ja kõne*, *Kunst* jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- 5) seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- 6) muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

Repertuaari valikul arvestab õpetaja selle kunstilist väärtust ja mitmekesisust, ea- ja jõukohasust ning laste huvitatust. Tegevuste planeerimisel toetatakse rahvakalendritele, mille tavade järgimine lastele mõistetaval viisil aitab süvendada rahvustunnet, tajuda minevikku, mõista olevikku ja mõelda tulevikule.

Õpetajad tutvustavad lastele helimaailma mitmekesisust ja sellega seotud mõisteid. Arendatakse emotsionaalset väljendusoskust eriilmeliste laulude ja luuletuste esitamise õppimisega.

Lapsed õpivad tunnetama ja eristama erinevaid rütme ja temposid ning vastavalt nendele liikuma või saatma neid liigutustega või rütmipillidega.

5.2.7 Liikumine

Valdkonna Liikumine õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- 4) mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- 5) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna Liikumine sisu:

- 1) kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- 2) põhiliikumised;
- 3) liikumismängud;
- 4) erinevad spordialad;
- 5) tants ja rütmika.

Valdkonna Liikumine õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- 2) rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega – jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
- 3) peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- 4) suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- 5) mitmekesisatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

Liikumine on lapse tegevuse ja mängu loomulik osa, mille abil ta õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama. Laps kasutab mängudes erinevaid:

- liikumisviise: kõnd, jooksmine, ronimine;
- liigutusi: käte tõstmine-langetamine, kere kallutamine – painutamine – pööramine;
- asendeid: seismine, istumine, lamamine;
- esemete käsitlemisviise: kandmine, vedamine, veeretamine, viskamine.

Tegevuste regulaarsel kordamisel kujunevad liigutusoskused, arenevad liikumisoskus, vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus. Kehaliste harjutustega ja liikumismängudega tegeldakse lasteaias regulaarselt, kasutades ära häid võimalusi tegutsemiseks vabas looduses pargis ja mere ääres. Suurt rõhku pööratakse peenmotoorika arendamisele ja õigele kehahoiule.

6 LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI

6.1 Üldoskuste lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Tunnetus- ja õpioskused

2-aastane	3-aastane	4-aastane	5-aastane	6-aastane	7-aastane
<p>1) hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi. Keskkonnast tuleva info hulka tasakaalustab, reguleerib ja organiseerib lapse jaoks täiskasvanu;</p> <p>2) keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele; sõnalise</p>	<p>1) leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu;</p> <p>2) plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;</p> <p>3) keskendub tegevusele</p>	<p>1) oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamise ta, kuid autoriteetide toel;</p> <p>2) plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja</p>	<p>1) tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;</p> <p>2) reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;</p> <p>3) tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega;</p> <p>4) tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;</p>	<p>1) plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgid ning üritab alustatud tegevused lõpetada;</p> <p>2) suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;</p> <p>3) kasutab kujutlusi luues ja</p>	<p>1) organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärgid, üritab tegutseda sihispäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;</p> <p>2) suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis;</p> <p>3) toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega;</p>

<p>juhendamise ja suunamise korral on ta püsivam;</p> <p>3) tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis;</p> <p>4) mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastuvaid rollivahetusega mängu;</p> <p>5) loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse;</p> <p>6) suhtleb valdavalt 1-2-sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaal-seid suhtlusvahendeid</p>	<p>lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;</p> <p>4) tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;</p> <p>5) kordab ja jälgendab varasemaid kogemusi ning mäluhilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;</p> <p>6) mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;</p> <p>7) on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;</p> <p>8) osaleb dialoogis;</p>	<p>lahendab probleeme;</p> <p>3) hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälu ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;</p> <p>4) saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;</p> <p>5) järgib lihtsamaid reegleid;</p> <p>6) huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;</p> <p>7) osaleb ühistegevuses ning teeb koostööd</p>	<p>5) konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;</p> <p>6) osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;</p> <p>7) räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;</p> <p>8) keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümne minutit;</p> <p>9) oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;</p> <p>10) eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;</p> <p>11) tal on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest;</p> <p>12) omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;</p> <p>13) kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitselt</p>	<p>tegevusi planeerides sisekõnet;</p> <p>4) kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;</p> <p>5) järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada;</p> <p>6) kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;</p> <p>7) osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;</p>	<p>4) keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutusteks;</p> <p>5) seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärgid ning tegutsemisstrateegiad;</p> <p>6) katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis;</p> <p>7) osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid;</p> <p>8) liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga;</p> <p>9) loob uusi seoseid eeskuju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;</p>
---	--	---	--	--	---

<p>(osutamine, miimika);</p> <p>7) räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub;</p> <p>8) tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukehi, mis seostuvad tema enda kogemustega;</p> <p>9) tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel,</p> <p>10) Lihtsamaid põhjuse-tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest;</p> <p>11) sobitab erinevaid materjale ja esemeid;</p> <p>12) rühmitab ühe nähtava omaduse järgi;</p> <p>13) omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning</p>	<p>9) jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;</p> <p>10) mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;</p> <p>11) rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;</p> <p>12) tal on ettekujutus arvumõistest ja värvuste nimetustest;</p> <p>13) leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja</p>	<p>teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;</p> <p>8) liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;</p> <p>9) saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest;</p> <p>10) omandab uusi teadmisi</p>	<p>lihtsamaid meeldejätmise viise (mälu-strateegiad).</p>	<p>8) saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;</p> <p>9) kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudes kui ka sarnases olukorras;</p> <p>10) kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.</p>	<p>10) kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist;</p> <p>11) kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;</p> <p>12) huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;</p> <p>13) teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid;</p> <p>14) orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudes kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;</p> <p>15) oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid; tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.</p>
---	---	--	---	---	---

<p>käelise tegevuse kaudu; 14) kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.</p>	<p>erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt; 14) tema ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik; 15) omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.</p>	<p>praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.</p>			<p>16) suhtub õppimisse positiivselt- tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada.</p>
--	--	--	--	--	--

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

2-aastane	3-aastane	4-aastane	5-aastane	6-aastane	7-aastane
<p>1) väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja</p>	<p>1) saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest</p>	<p>1) väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma</p>	<p>1) hakkab mõistma teiste inimeste</p>	<p>1) tajub ja mõistab teiste inimeste</p>	<p>1) mõistab teiste inimeste tundeid ja nende</p>

<p>vahelduvad kiiresti;</p> <p>2) teadvustab ennast, kasutab osaliselt minavormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda;</p> <p>3) üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekesksed;</p> <p>4) hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;</p> <p>5) teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud;</p> <p>6) sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa</p>	<p>erinevad tunded ja emotsioonid;</p> <p>2) tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;</p> <p>3) väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;</p> <p>4) võib karta tundmatuid ja uusi asju;</p> <p>5) tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;</p> <p>6) tema enesekindlus on kõikuv; enesekindluse saavutamiseks vajab ta turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;</p> <p>7) osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvalt;</p>	<p>soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;</p> <p>2) tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;</p> <p>3) saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;</p> <p>4) teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;</p> <p>5) seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;</p> <p>6) väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;</p> <p>7) püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste</p>	<p>tundeid ja mõtteid;</p> <p>2) väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;</p> <p>3) suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;</p> <p>4) suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;</p> <p>5) on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;</p> <p>6) imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;</p> <p>7) eelistab sootüübilisi mängu;</p> <p>8) naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste</p>	<p>emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;</p> <p>2) seab endale eesmärke ja üritab neid ellu viia;</p> <p>3) on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalselt toetusele;</p> <p>4) eelistab omasoolisi mängukaaslasti; kujunevad esimesed sõprussuhted;</p> <p>5) suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning</p>	<p>mitteverbaalseid väljendusi;</p> <p>2) vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest;</p> <p>3) suudab oma emotsioone kirjeldada ja käitumist kontrollida (rõõm viha jms), oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallivamalt;</p> <p>4) kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;</p> <p>5) oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;</p> <p>6) teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;</p> <p>7) saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esimesed tööharjumused;</p> <p>8) kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt;</p>
---	--	---	---	--	--

<p>oma päevast kuiv ja puhas; 7) reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest; 8) mõistab selgelt väljendatud keeldu „Ei tohi!, „Ära tee!” jne; 9) tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti; 10) toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule; 11) matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet.</p>	<p>8) jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja; 9) loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt; 10) algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus; 11) täidab igapäevaelu rutiini; 12) järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.</p>	<p>inimeste tunnetest ja mõtetest; 8) osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale; 9) arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet; 10) saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid; 11) saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest; 12) huvitub võistlusemängudest ning tahab olla edukas.</p>	<p>seltsi ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab; 9) aktseptib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt; 10) oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.</p>	<p>teha koostööd omal viisil; 6) järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; 7) oskab reegleid teistele selgitada; 8) järgib sotsiaalset rutiini.</p>	<p>9) suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest; 10) algatab mängu ja tegevusi; 11) püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnete; 12) hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise; 13) loob sõprussuhteid; 14) järgib rühmas reegleid, osaleb rühma reeglite kujundamisel ning arvestab rühma vajadusi; 15) talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse; 16) arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui teiste puhul.</p>
---	--	--	---	---	--

Rollimäng

1-2-aastane	3-4 aastane	5-6 aastane
1) laps hakkab iseseisvalt matkima nähtut ja kogetut (nt pereelu episioode), samas on tegevused esialgu suunatud mängijale endale (laps ise joob, sööb jne); 2) 2-aastaselt on põhiline lapse ja täiskasvanu koosmäng; 3) 3-eluaastal hakkab laps mõistma tegevuse taga teatud isikut, kes neid tegevusi sooritab (nt matkib poiss oma isa jne); 4) üksikuid argiolukordi seostab laps väljamõeldud olukordadega (muinasjutud, jutud, nähtud filmid); 5) mängib erinevate mängumaterjalidega (looduslik materjal, kartong, erinevad paberid, riidetükid jne), mängides nii realistlike lelude kui ka asendusmänguasjadega; 6) laps ei suuda mängu alustades selle kulgu ega lõppu ette näha; 7) lapsel on esikohal tegevused mänguasjadega, mitte mängu eesmärgid (nt last huvitavad rohkem arstiriistad, mitte niivõrd haige terveks ravimine).	1) laps võtab endale täiskasvanu teatud rolli ja hakkab tegutsema rollile vastavalt, näiteks matkib ta ema, autojuhi ja müüja tüüpilisi tegevusi; 2) hakkab aru saama ja väärtustama mängu süžeed, mida kujutatakse (mänguasjad pole enam nii olulised); 3) hakkab mõistma järjest rohkem mõistma mängu sümbolset tähendust, täpsemalt tajuma rollikäitumist ning täitma ise keerulisemaid ja mitmekesisemaid ülesandeid; 4) on iseseisvam ka mängusüžeed luues, s.o. mitmesuguseid sündmusi, isikuid ja olukordi välja mõeldes ja mängides; 5) räägib eri rolle mängides erineva hääletooni ja ilmekusega (nt jänes peenema häälega jne); 6) mängib koos kaaslastega kestvamalt ja sõbralikumalt; 7) oskab arutada enne mängu eelkõige mängu teemat ja vahendeid („Mida me hakkame mängima?; Mida meil mängus vaja läheb?“), aga rolle ära ei jaota.	1) oskab ühendada eri allikatest saadud kogemusi, teadmisi, muljeid; 2) algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu; 3) tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma; 4) on iseseisev mängija ja on olemas mängule iseloomulik käitumine tegevused, kõne, intonatsioon, emotsionaalsus); 5) mängusüžeed on keerulised ja loovad, rollid määravad nii tegevusi kui ka mängumaterjali valiku; 6) arutleb enne mängimist mängusüžee läbi (nt „Kõigepealt söödame lapsi, siis lähme nendega jalutama“ jne); 7) rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast; 8) enne mängu oskavad lapsed leppida kokku rollides, loovad mängukeskkonna, valivad vajalikud vahendid, vajadusel meisterdavad puuduvad vahendid ning ehitavad vajalikud ehitised; 9) kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid. 10) täidab mängudes erinevaid rolle; 11) rollisuhtluse olemasolu (mitte ainult ei kraadi arst haiget, vaid ka lohutab oma patsienti ja annab nõu); 12) oskab edukalt mängida nii koos kaaslastega kui ka üksik; 13) mängudes on ühendatud nii kujutlused kui ka reaalsus; 14) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele; 15) järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada; 16) tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;

Lavastusmäng

1-2-aastane	3-4 aastane	5-6 aastane
-------------	-------------	-------------

<p>1) tantsulisele ja meloodilisele muusikale reageerib ta elavalt ning hakkab täiskasvanuga kaasa laulma;</p> <p>2) laps oskab kooskõlastada erinevaid liigutusi muusikaga, ilmneb elementaarne rütmitonu ning ta tabab luuletuse intonatsiooni ja rütmi;</p> <p>3) lühikesed luuletused, naljad, rütmi- ja liisusalmid tekitavad temas rõõmu, elevust ning soovi matkida täiskasvanut.</p>	<p>1) Kuulab meeleldi täiskasvanu emotsionaalselt esitatud lühikesi lugusid;</p> <p>2) lühikesed tekstid paljude kordustega jäävad lastele meelde;</p> <p>3) ta imiteerib kuulnud loo tegelaste häälsusi ja käitumist ning ütleb üksikuid kergemaid lauseid;</p> <p>4) lavastusmängu juhtmängija või lavastusmängu juhendaja roll jääb selles eas lapsega mängides siiski täiskasvanu kanda.</p>	<p>1) Laps oskab matkida kuulnud muinasjutu tegelaskujusid juba ise (täiskasvanu ei pea nende liigutusi, hääli ette näitama);</p> <p>2) tahab mängida juhtrolle;</p> <p>3) oskab mängida tuttavaid lavastusmänge iseseisvalt;</p> <p>4) tunneb huvi lavastusmängu eri liikide (näpu-, laua-, varjuteatri) vastu.</p>
--	--	--

Ehitusmäng

1-2-aastane	3-4 aastane	5-6 aastane
<p>1) teise eluaasta alguses ei tegutse laps veel sihikindlalt, ta lihtsalt tõstab, viskab, võtab välja, paneb sisse, avab, suleb, keerutab ja kopsib, st tutvub mänguasjade omadustega (suur ja väike, kõva ja pehme, tekitab ja ei tekita heli jne) (põhilised on mänguasjad, aga mitte mängu süžee);</p> <p>2) ta liigub ühe asja juurest teise juurde ja tegeleb sellega, mis parajasti vaatevälja juhtub;</p> <p>3) hakkab lihtsamaid torne ehitama, auguga rõngaid vardale lükkima ja erineva suurusega asju üksteise sisse toppima;</p>	<p>1) laps on võimeline ehitama klotssidest erinevaid esemeid ja hooneid (nukule ja karule voodi, laua ja tooli; autole garaaži jms);</p> <p>2) oskab ühendada eri suuruse ja kujuga klotse, ehitama liivakastis onnikesi ja kasutama konstruktoreid;</p> <p>3) oskab mängida mõtestatud süželist mängu (nt võtab autojuht laadungiks telliseid ning viib need ehitusplatsile jne);</p> <p>4) oskab mängida väikestes rühmades, jagada omavahel ehitusmaterjali, kooskõlastada mängutegevusi ja saavutada ühist tulemust;</p> <p>5) oskab juba plaanida mida ja kuidas ehitada;</p> <p>6) teda huvitab töö tegemine, kuid aina rohkem hakkab tähelepanu pöörama töö tulemusele;</p> <p>7) ta oskab meisterdada mitmesuguseid esemeid (maja, lennuk, auto, kosmoserakett) ja kasutab selleks nii metallist, puidust kui ka plastist detaile.</p>	<p>1) ehitusmängu idee ja sisu võib tugineda täiskasvanu jutustusele ning mängu iseloomustab ideede mitmekesisus;</p> <p>2) lapsed jälgendavad mängus täiskasvanute ehitustegevuse kompleksseid nähtusi (nt nad jagavad ehitades omavahel ära, kes veavad materjali jne);</p> <p>3) nad oskavad oma ehitusega seotud mõtte ellu viia ning ei vaja selleks täiskasvanu abi.</p>

Õppemäng

1-2-aastane	3-4 aastane	5-6 aastane
1) mängib koos täiskasvanuga; 2) oskab ja tahab mängida aktiivse liikumise ja tegutsemisega seostud mängu (nt loomade liikumine ja häälte matkimine; esemete äratundmine hei järgi); 3) oskab esemetega tegutsedes tunda nende suurust, vormi ja värvust, neid üksteise sisse panna, mosaiiki laduda või paarispile kokku seada; 4) oskab 1-2 esemelistes sõnalistes õppemängudes nimetada neid.	1) Oskab sõnalistes õppemängudes pikemalt rääkida esemest, mida pildil näeb; 2) ta oskab kirjeldada ja rääkida esemetest, mida ta ei taju vahetult, vaid meenutab neid mälu järgi; 3) oskab vajadusel võtta mängus ka juhtrolli; 4) oskab mängudes kasutada erinevaid meeli: haistmist, kuulmist ja nägemist.	1) Oskab ise mängu organiseerida, 2-4-liikmelistesse rühmadesse ühinema ning kehtvalt üheskoos mängima; 2) oskab ise seada eesmärke õppemängule ja oskab lõpetada mängu, esikohal on mängu täpsus ja mängureeglite aus täitmine; 3) oskab märgata esemete väikseid erinevusi ja hakkab esemeid võrdlema mälu järgi; 4) oskab näha esemete vastastikuseid seoseid ja asendeid, tunnetada maailme esemete mitmekesisust ning oskab teha üldistusi ja leida esemetel ühist; sõnalistes õppemängudes oskavad lapsed koostama lühikesi jutustusi mänguasjadest ning välja mõtleva mängu ja mõistatusi.

6.2 Valdkondade lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Valdkonna *Mina ja keskkond* lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Mina	1) Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2) Vastab õigesti küsimusele, kas ta on tüdruk või poiss. 3) Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel.	1) Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss).	1) Oskab end tutvustada. 2) Teab oma kohutusi ja õigusi 3) Kirjeldab enda omadusi ja huve

Perekond ja sugulased	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. 2) Teab õdede ja vendade nimesid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kirjeldab oma perekonda (pereliikmeid-onu ja tädi, pereliikmete nimed ja perekonnanimed). 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Teab oma pereliikmeid ja lähissugulasi. 2) Mõistab, et pered võivad olla erinevad. 3) Jutustab oma vanavanematest.
Kodu	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. 2) Nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nime). 3) Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. 2) Teab kodust aadressi ja telefoni.
Lasteaed	<ol style="list-style-type: none"> 1) Oskab nimetada oma rühma nime 2) Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik). 3) Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4) Ütleb küsimuse korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nimetab oma lasteaia nime. 2) Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu. 3) Teab nimetada lasteaia töötajaid ja nende tegevusi 4) Teab oma, võõra ja ühise tähendust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Teab lasteaia aadressi. 2) Nimetab erinevaid ameteid lasteais ja nende vajalikkust. 3) Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone.
Kool			<ol style="list-style-type: none"> 1) Teab kooli kui õppimise kohta. 2) Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaiast koolist erineb.
Ametid, elukutsed, tööd	<ol style="list-style-type: none"> 1) Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. 2) Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3) Asetab töövahendeid kokkulepitud kohta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Oskab nimetada vanemate ameteid. 2) Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas. 3) Loetleb tundumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ametid. 2) Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust.

		4) Põhjustab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.	3) Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. 4) Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes. 5) Selgitab raha otstarvet.
Kodumaa, teised rahvused Eestis.	1) Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulime, peoriie kandmine jm). 2) Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.	1) teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid. 2) oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp. 3) Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.	1) Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi). 2) Teab koduvalla/-linna sümboleid. 3) Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. 4) teab eesti Vabariigi presidendi nime. 5) oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone. 6) suhtleb teistest rahvusest lastega. 7) Teab ja nimetab eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Tähtpäevad, pühad ja kombed.	1) Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). 2) Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.	1) Kirjeldab tähtpäeva peres. 2) oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nendega seotud tegevusi.	1) Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid. 2) Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm). 3) oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (kolmekuningapäev,

			<p>volbripäev, jaanipäev, hingedepäev jm).</p> <p>4) Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha).</p>
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	<p>1) teab mõistete „hea” ja „paha” tähendust.</p> <p>2) Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.</p>	<p>1) Teab mõistete „õige” ja „vale” tähendust.</p> <p>2) Teab üldtuntud viisakusreegleid. tunneb ja järgib lauakombeid.</p>	<p>1) teab mõistete ausus ja autus tähendust ning oskab vastavalt käituda.</p> <p>2) oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jms).</p> <p>3) Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest.</p>
Sõprus ja abivalmidus	<p>1) Küsimuse korral nimetab oma sõprade nimesid.</p> <p>2) oskab haiget saanud sõpra lohutada.</p>	<p>1) Nimetab küsimuse korral sõbra positiivseid omadusi.</p> <p>2) oskab sõpra lohutada ja abistada.</p> <p>3) Oskab andeks anda ja leppida.</p>	<p>1) oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla.</p> <p>2) kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides.</p>
Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus		<p>1) Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada.</p> <p>2) oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).</p>	<p>1) Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid.</p> <p>2) oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt).</p>
Suhtumine erinevustesse		<p>1) Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid</p>	<p>1) oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi.</p>

		(prillid, ratastool, vaegnägemine-valge kepp, vaegkuulime-kuuldeaparaat).	<p>2) Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid.</p> <p>3) Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.</p>
Ehitised	1) Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused.	<p>1) Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus.</p> <p>2) oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet.</p> <p>3) oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.</p>	<p>1) oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet.</p> <p>2) oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jm).</p> <p>3) oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksur, poikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm).</p> <p>4) Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, kirik, veski jm).</p>
Kodumasinad	1) Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja-elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).	1) Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	1) Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinaid).
Sõidukid	1) Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto,	1) Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet.	1) Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid

	rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll).		(kraanaauto, prügiauto, teerull jm).
Jäätmed	1) Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).	1) Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sortitakse.	1) Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid. 2) oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. 3) mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Tervise väärtustamine		1) Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	1) Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. 2) Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näited tervisliku käitumise ja riskikäitumise vältimise kohta). 3) Teab, mis on haigus. 4) Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (nt suitsetamine, sh passiivne, alkoholi tarvitamine, vägivald).
Hammaste tervis	1) Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2) Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	1) Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel. 2) Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	1) Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud). 2) Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Tervislik toitumine	1) Nimetab toiduaineid.	1) Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	1) Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev

			süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
Inimkeha tundmine	1) Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	1) Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust.	1) selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne, ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. 2) Teab tüdruku ja poisi erinevusi.
Ohutus ja turvalisus	1) Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid).	1) Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised). 2) Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita). 3) selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4) selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	1) teab ja tunneb ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohte). 2) Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3) Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada. 4) Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane). 5) Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seened ja putukad.	1) Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest.	1) oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, jõgi, järv).	1) Oskab kirjeldada kodukoha loodust (mere ääres, park, mets, suur puu jms), nimetada

	2) Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.	2) oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas.	ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid. 2) oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel.
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1) oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. 2) oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. 3) Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	1) Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad.	1) Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja- viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. 2) teab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv ja areng	1) Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).	1) Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.	1) Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng.	1) Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2) oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.	1) Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.	1) Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm).
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	1) Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valged).	1) Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega).	1) Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	1) Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe).	1) Oskab nimetada kõiki aastaageid ja neid iseloomustada.	1) Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada.

			<p>2) oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, mererannas päevitamine, veekogudes ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne).</p> <p>3) oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad peas, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm).</p>
Ilmastik: erinevaid ilmastikunähtused	<p>1) Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihm, päike paistab).</p>	<p>1) Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid.</p> <p>2) Teab õhu vajalikkust ja kasutamist.</p>	<p>1) Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaegadega.</p>
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	<p>1) Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks.</p> <p>2) Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.</p>	<p>1) Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi).</p> <p>2) Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustutab toast lahkudes tule).</p> <p>3) teab, et inimene saab talvel loomi aidata.</p> <p>4) Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi.</p> <p>5) Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses jm.</p>	<p>1) Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt.</p> <p>2) Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele.</p> <p>3) Teab, kuidas loomi talvel aidata, ja oskab seda teha.</p> <p>4) Teab, kuidas viga saanud või inimese hüljatud looma aidata.</p> <p>5) Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olemprügi).</p>

			6) Soovib osaleda looduse korrastamises.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele	1) Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	1) Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. 2) oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele.	1) Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.
Valgusfoor ja tänava ületamine	1) Teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline). 2) Teab mõisteid: sõidutee ja kõnnitee.	1) Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähtsust. 2) Teab, kuidas sõiduteed ületada. 3) Oskab ületada tänavat jalgrattaga (jalgratas käe kõrval).	1) oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda. 2) Teab, kuidas ületada ristmikku. 3) Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal. 4) oskab kasutada hädaabinumbrit 112.
Liiklusmärgid	1) Teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda).	1) Teab liiklusmärkide tähendusi.	1) Teab, kuidas käituda ühissõidukist väljudes. 2) Teab rulluiskude ja rulaga sõitmise nõudeid (kiiver, põlvekaitsmed ja küünarnukikaitsmed, ohutud paigad).
Sõidukid	1) teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid. 2) Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid (kiiver).	1) teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust. 2) oskab ühissõidukis käituda (sõidupilet).	

Helkur, turvatool ja - vöö	1) Teab helkuri kasutamise vajalikkust.	1) Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis. 2) oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevatest ilmastikuoludes. 3) oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda.	1) Teab, kuhu kinnitada helkurribad.
----------------------------	---	--	--------------------------------------

Valdkonna *Keel ja kõne* lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Sisuplokid	2aastane	3aastane	4aastane	5aastane	6aastane	7aastane
Suhtlemine	1) Suhtleb täiskasvanutega, esemetega tegutsemise ajal. 2) Eelistab suhtlemispartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut. 3) Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega. 4) Vastab täiskasvanu küsimusele ja	1) Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga. 2) Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust 3) sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine,	1) Algatab ise aktiivselt suhtlust. 2) Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. 3) Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. 4) Kommenteeri enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida	1) Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?). 2) kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust.	1) Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?). 2) Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. 3) Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega. 4) Annab edasi kuulnud teksti	1) Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest. 2) valib intonatsiooni ja sõna olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja/või suhtlusolukorrast (kodu/võõras koht). 3) Mõistab kaudseid ütlusi (nt Ruumis on aken lahti. Otsene ütlus: pane aken kinni! Kaudne ütlus: Mul on jahe). 4) Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi

	<p>korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häälightsuse või 1-2sõnalise ütlusega.</p>	<p>küsimine, palve jm). 4) Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust 1-2 lausungiga. 5) Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. 6) Loeb peast või kordab järele 1-2realist luuletust.</p>	<p>tehti) 2-3 lausungiga. 5) Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. 6) 6. jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.</p>	<p>3) kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid 4) Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust. 5) Annab kuuldu teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega. 6) Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval). 7) Loeb peast kuni 4realisi</p>	<p>(nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil. 5) Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungiga. 6) Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega ja siis, siis, ja. 7) Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.</p>	<p>põhisisu ning olulised detailid. 5) Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduvat info. 6) Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi). 7) Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust). 8) Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.</p>
--	---	---	--	---	--	---

				liisusalme/luuletusi. 8) Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.		
Grammatika	<p>1) Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2sõnalisi lauseid (nt Miku õue, st Mikk tahab õue minna).</p> <p>2) Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre).</p> <p>3) Kasutab sõnu enamasti ühes,</p>	<p>1) Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5sõnalisi lihtlauseid.</p> <p>2) Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme.</p> <p>3) Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt Joonista!Istu!).</p> <p>4) Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt sõidab, laulavad).</p>	<p>1) Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid* .</p> <p>2) Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid* (sidesõnad ja, aga).</p> <p>3) Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid).</p>	<p>1) Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid*.</p> <p>2) Kasutab kõnes nud- ja tud-kesksõnu (nt söödud-söönud).</p> <p>3) Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur-suurem-kõige suurem).</p> <p>4) Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin).</p> <p>5) Ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele; punase palliga).</p> <p>6) Kasutab kõnes õigesti</p>	<p>1) kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini).</p> <p>2) Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb – loeb; mõmmi maga- mõmmi magab; lillene-lilleline; seen kasvab all kuuse- seen kasvab kuuse all) ning osutab neile.</p> <p>3) Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti).</p>	<p>1) Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuse ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: arstina).</p> <p>2) Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni).</p> <p>3) Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt palju linde, konni, autosid).</p> <p>4) Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (poeb-pugema; siga-sead).</p> <p>5) kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... , sest...), tingimust (kui..., siis), eesmärki (... ,et...).</p>

	<p>ükskuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis.</p> <p>4) Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus b(auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna pall).</p>	<p>5) Kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da- tegevusnime (nt hakkame mängima, ei taha mängida).</p>		<p>enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel lilledel).</p>		
Sõnavara	<p>1) kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis.</p> <p>2) Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt näu- kiisu; anna opa – võta sülle), ase- määrsõnu</p>	<p>1) Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi.</p> <p>2) kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud.</p>	<p>1) Mõistab³ ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt kuusk, kask-puud; tuvi, kajakas- linnud).</p> <p>2) Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi</p>	<p>1) Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt lühike-pikk, must-puhas).</p> <p>2) Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt arg, kaval, igav).</p>	<p>1) Kasutab kõnes õigesti arga väljendavaid määrsõnu <i>eile, täna, homme</i>.</p> <p>2) Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslike sõnu (nt jookseb, lippab, sibab).</p> <p>3) Mõistab samatüveliste sõnade</p>	<p>1) selgitab kuulnud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid.</p> <p>2) Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o. mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimsete tegevust tähistavaid sõnu <i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i>).</p>

	(nt siia, seal, nii). 3) Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras.	3) kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4) Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided). 5) Kasutab tagasõnu (all, peal, sess, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks.	(käpad, saba, rool). 3) Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmuks, kelgumägi) ja tuletisi* (täpiline, laulja).	3) Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu hommik, päev, õhtu, öö. 4) Moodustab vajaduse korral sõnu uudsuste või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest maja-tikumaja; nuga õuna koorimiseks-õunanuga).	tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline). 4) Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt veereb-veeretab; sõidab -sõidutab). 5) Nimetab ühe õpitud kategooria* piires vähemalt 2 sõna (nt lilled: tulp, roos).	3) kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. 4) Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu. 5) kasutab õigesti aja-ja ruumisuheteid väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast). 6) Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad).
Hääldamine	1) Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. 2) Hääldab sõnadest õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid, nt <i>a, e, i, o, u, p, m, t, l</i> .	1) Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuri s. 2) Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid	1) Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuri s. 2) Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid	1) Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. 2) Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu. 3) Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2silbilistes tuttava	1) Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	1) Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu. 2) Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f,š) tuttavates sõnades (nt Fanta, šokolaad).

		võivad olla <i>r, s, k, õ, ü.</i>)	konsonantühendeid (nt- nt, -lt, -mp jne).	tähendusega sõnades. 4) Hääldeb õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan).		
Kirjalik kõne*	1) Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.	1) Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid : keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. 2) Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste. 3) Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa),	1) Tunneb täiskasvanu häälimise* või rõhutatud hääldamise* järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. 2) Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. 3) Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidid või pliiatsiga.	1) Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendite s). 2) Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). 3) Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).	1) Häälleb täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid* kasutades) 1-2silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu. 2) Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas. 3) Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu	1) Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. 2) Veerib 1-2silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita)* ja eksib sageli. 3) hääleb õigesti 1-2silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu. 4) Kirjutades märgib õigesti 1-2silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikustruktuuri* (nt <i>lähen koli</i>). 5) Eristab häälikuühenditeta sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut. 6) Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade

		osutades pildile või objektile.			(nt koli-kolli (III v); koli-kolli (II v); koli-kooli (III v); koli-kooli (II v). 4) Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe-ja tänavanimed, sildid).	arvu märkimiseks abivahendeid. 7) Muudab täiskasvanu eeskujul sõna välistruktuuri (nt koll-kool; linna (IIIv)-lina; tibu-tippu). 8) Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.
--	--	---------------------------------	--	--	---	--

Selgitused

- ¹ Mõistab, st laps vastab küsimustele, osutab sobivale pildile, valib sobiva(d) pildi(d).
- ² Mõistab, st laps osutab sobivale objektile/pildile või tegutseb õigesti kuulnud korralduse järgi.
- ³ Mõistab, st laps osutab või rühmitab kuulnud sõnale vastavaid objekte ning pilte, selgitab sõna või väljendi tähtsust oma sõnadega või toob enda kogemusega seotud näiteid.
- * Suhtlemine haarab keelekasutust suhtlusolukorras, sh tekstilooma (jutustamise) ja teksti mõistmise (kuulamise) oskusi.
- * Tekst – tekstiks võib pidada igat ütlust, arenenud kõne puhul kindal alguse ja lõpuga sõnumit. Tekst võib olla suuline (nt täiskasvanu kommentaarid, jutustus) või kirjalik (loetav või kirjutatav tekst).
- * Mõttelünk (tekstis) – info, mis on tekstis otseselt välja ütlemata, mille laps tuletab ise oma teadmiste ja kogemuste põhjal.
- * Olupilt – pilt, mis kajastab sündmuse või olukorra üht hetke.
- * Lause ja lausung – lause on kirjakeele, lausung suulise kõne üksus. Lausungiks võib suulises kõnes olla nii sõna, fraas, lihtlause kui ka liitlause. Arengutulemuste kirjeldamisel on grammatika teema puhul kasutatud terminit lause. Kuna koolieelses eas loovad lapsed ise peamiselt suulisi tekste, siis on suhtlemise teema puhul kasutatud terminit lausung.
- * Koondlause – lihtlause, mis sisaldab korduvaid lauseliikmeid, nt Ema ostis poest saia, leiba ja võid.
- * Rindlause – liitlause, mille osalause vahel on rinnastav seos, st nad on süntaktiliselt suhteliselt võrdväärsed. Osalused on ühendatud sidesõnadega või asetsevad lihtsalt kõrvuti, nt *Me lähme emmega poodi ja õde tuleb ka*. Siimul on sinine auto, **aga** minul on punane. Magame ära ja siis tulebki sünnipäev.

- *Põimlause on liitlause, mis koosneb põhi- ja sellele alistuvast kõrvallausest. Põimlausega väljendatakse erinevaid tähenduslikke suhteid. Tabelis on mainitud järgmisi tüüpe: **põhjuslause**, nt Torn läks katki, sest koer astus sellele peale; **eesmärklause**, nt Me peame kiiresti jooksma, et bussi peale jõuda; tingimuslause, nt Kui Ott oleks terve, siis ta võiks jäätist süüa.
- * Tuletis- sõna, mis koosneb tüvest ja liitest (nt kurb+-lik=kurblik; tantsima+mine=tantsimine).
- *Kategooria –tähenduslikult seotud sõnade rühm, nt kategooriasse linnud kuuluvad vares, tuvi, pääsuke, tihane jne.
- *Kirjalik kõne – haarab nii lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujundamist kui ka lastekirjanduse tutvustamist.
- *Häälimine – sõna sujuv häälikhaaval hääldamine.
- *Rõhutatud hääldamine – täiskasvanu venitab otsitavat häälikut kõnes.
- *Abivahendid häälimisel ja lauseanalüüsil – lause sõnalise ja sõna häälikkoostise materialiseerimisel kasutatakse näiteks nuppe, klotse, nõõpe.
- *Aimamisi ehk järgneva kontrollita lugemine – algaja lugeja ütleb sõna välja seda täpselt ja lõpuni lugemata.
- *Häälikustruktuuri märkimine kirjutamisel – laps paneb kirja sõnas kõik häälikud õiges järjekorras ühekordsete tähtedega.

Mitte-eesti kodukeelega lapsed eesti õppekeelega rühmas*

Üldteema	Esimene poolaasta	Teine poolaasta	Järgnev periood (kuni kooliminekuni)
Kuulamine	1) tunneb huvi eesti keele vastu. 2) kuulab ja tajub eesti keele kõla. 3) reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele. 4) tunneb ära lihtsamaid õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid.	1) reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2) Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuuldu pildi ära. 3) Kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust. 4) Mõistab esitatud küsimusi. 5) Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. 6) Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga.	1) mõistab ettelõetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. 2) tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid. 3) saab aru baassõnavara ulatuses.

Kõnelemine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid. 2) Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu. 3) Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 4) Näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. 2) oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 3) Kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab alगतada ja lõpetada vestlust. 4) kasutab lihtsaid fraase ja lihtlauseid. 5) oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel. 2) Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. 3) vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. 4) Osaleb õppes aktiivselt. 5) Valdab aktiivselt baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses. 6) Suhtleb iga päev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.
Häälamine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Häälleb järele kuulnud sõnu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Häälleb õpitud sõnu õigesti. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Häälleb uusi õpitud sõnu õigesti.
Eesti kultuuri tutvustamine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu. 2) Teab ja oskab 	<ol style="list-style-type: none"> 1) oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. 2) oskab nimetada mõnd Eestis tähistavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva. 	<p>Vt valdkondade „Keel ja kõne” ning „Mina ja keskkond” eeldatavaid tulemusi.</p>

Laste arengut jälgides ja eeldatavaid tulemusi saavutades lähtub õpetaja eesti õppekeele rühma õppekava erinevate vanuseastmete valdkondade eeldatavatest tulemustest.

Valdkonna Matemaatika lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Sisu	2-3aastased	3-4aastased	4-5aastased	5-6aastased	6-7aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ol style="list-style-type: none"> Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus vms) järgi hulgaks. Leiab erinevate esemete hulgast <i>palju</i> ja <i>üks</i>. Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele <i>mitu on?</i> 	<ol style="list-style-type: none"> Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. Paaride moodustamisega (üksühessesse vastavusse seadmise) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades <i>sama palju, ühepalju ehk võrdselt</i> Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni. 	<ol style="list-style-type: none"> Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud). Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on <i>rohkem kui, vähem kui</i>. Tutvub arvudega 10ni. 	<ol style="list-style-type: none"> Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni. oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. Tunneb numbrimärke. Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui). Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab. Võtub ühest hulgast esemeid ära ja lahutab. 	<ol style="list-style-type: none"> Mõtestab arvude rida 12ni. liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+,-,=). oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi.
Suurused ja mõõtmine	<ol style="list-style-type: none"> Näeb ja leiab esemetes erinevusi (suur-väike). 	<ol style="list-style-type: none"> Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (suurem-väiksem), pikkuse (pikem-lühem), laiuse (laiem-kitsam) järgi ning kasutab mõisteid. 	<ol style="list-style-type: none"> Järjestab esemeid kõrguse järgi (kõrgem-madalam). Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi. 	<ol style="list-style-type: none"> Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema-väiksema-sama suure ning 	<ol style="list-style-type: none"> Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km, massimõõtu kg ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.

				<p>kontrollib objekte kõrvutades.</p> <p>3) Hindab kaugust silma järgi.</p> <p>4) Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga.</p> <p>5) Järjestab raskuse ja paksuse järgi.</p>	
Geomeetrilised kujundid	<p>1) leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel.</p> <p>2) Kompimise-veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, sh ringi ja ruutu.</p>	<p>1) Eristab kolmnurka ja nelinurka ja leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt.</p>	<p>1) Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.</p>	<p>1) koostab mustreid, laob pilte kujunditest.</p> <p>2) rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi.</p>	<p>1) Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik, kolmnurk).</p>
Orienteerumine ajas	<p>1) vestleb <i>õöle</i> ja <i>päevale</i> iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.</p>	<p>1) leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (pildidel, vestluses vm).</p> <p>2) eristab hommikut ja õhtut (kirjeldab tegevusi).</p>	<p>1) teab ööpäeva osi <i>hommik-päev-õhtu-öö</i>; kirjeldab tegevusi ja sündmusi <i>eile-täna-homme</i>.</p>	<p>1) kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi.</p> <p>2) Eristab mõisteid <i>kiiresti-aeglaselt</i>,</p>	<p>1) teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja –päeva.</p> <p>2) määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava.</p> <p>3) kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne, praegu, hiljem-varem, noorem-vanem</i>.</p>

				<i>varsti, hiljem, kohe.</i>	
Orienteerumine ruumis	1) Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal-all, kõrval, ees-taga.	1) Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-taga (minu ees, minu taga jne).	1) Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (seisan Alo taga, olen tahvli ees). 2) Määrab vasakut ja paremat poolt.	1) Määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: all-peal, kohal, keskel, äärel, vasakul-paremal. 2) Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.	1) Orienteerub tasapinnal (paberil).

Valdkonna *Kunst* lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Sisuplokid	3aastane	5aastane	7aastane
Kujutamine ja väljendamine	1) Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest. leiab kritselduste hulgast nime(tuse)andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. 2) Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja roheline värvi.	1) kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega, mis olemustelt täiendavad ja muutuvad keerukamaks. 2) jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest. 3) kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt. 4) valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid.	1) kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks. 2) püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades. 3) jutustab temaatilistes töodes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja –kohast. 4) rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga, 5) tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne).

		5) võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat.	
Kujundamine	1) Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillpotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).	1) koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme ääri kaunistamiseks (tass, taskurätt jne). 2) kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeoluga sobivate motiividega. 3) valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul, pluusil jne).	1) märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata. 2) kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistavat eset. 3) selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib. 4) aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	1) Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. 1- teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.	1) õõnestab ümarvorme süvendit põidlagaga vajutades. 2) muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades. 3) nii ümar-kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid. 4) ühendab voolitud detaile omavahel.	1) kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. 2) valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. 3) niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.
Joonistamine	1) Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja	1) Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2) joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust.	1) kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt. 2) Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda.

	spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.	3) kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.	3) Sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
Maalimine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ning katab pindu. 2) Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. 3) Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu. 2) Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste ja – tõmmetega. 3) Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pindu korduvalt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Segab värve uute toonide saamiseks. 2) Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. 3) Väldib värvide määrdumist. 4) Kasutab töös pintsli erinevalt (pintsli otsa ja külge).
Meisterdamine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. 2) katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest. 2) Lükib paelale, traadile vms auguga esemeid. 3) valib meelepärased meisterdamisvahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kujundab ja täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte jne. 2) Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtted. 3) valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vaatleb pilte, näidistoid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele. 2) Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitoid ning esitab nende kohta küsimusi ja avaldab arvamust. 2) Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud, ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu. 2) Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast. 3) Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena,

		3) Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödessa.	luues oma vaba ja isikupärase variandi.
--	--	---	---

Valdkonna Muusika lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Muusika-Tegevuse liigid	2-3aastased	3-4aastased	4-5aastased	5-6aastased	6-7aastased	7aastased
Laulmine	1) Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	1) Huvitab laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike). 2) osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa).	1) Laulab rühmaga samas tempos. 2) laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.	1) Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. 2) Esitab laule rühmaga samas tempos. 3) laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.	1) laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. 2) laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.	1) Laulab ilmekalt ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule. 2) Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.
Muusikaliserütmiline liikumine	1) Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu	1) Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetriumi (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd,	1) Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (nt plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega).	1) Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register)	1) Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja eesgaloppi.	1) Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu), nt kasutab

	<p>hüplemine. Lehitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine).</p>	<p>ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paariliselega).</p>	<p>2) Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt põlvetoetekõnd ja –jooks, liikumine hanereas ja ringis).</p> <p>3) Osaleb laulumängudes.</p>	<p>arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksikult kui ka paaris).</p> <p>2) Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.</p>	<p>2) Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (nt muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi).</p>	<p>külg- ja eesgaloppi ning hüpaksammu.</p> <p>2) Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.</p>
<p>Muusika kuulamine</p>	<p>1) Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.</p>	<p>1) Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigutab keha vmt).</p>	<p>1) Kuulab laulu ja muusikapala.</p> <p>2) Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega.</p> <p>3) Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.</p>	<p>1) Kuulab laulu ja muusikapala huviga.</p> <p>2) Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii</p>	<p>1) Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants).</p> <p>2) Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.</p>	<p>1) Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara.</p> <p>2) Näitab tegevuses üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuulatud palade suhtes (nt jutustab, mida kuulis muusikas).</p> <p>3) Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).</p>

				meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma.		
Pillimäng	1) Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi).	1) Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal.	1) Mängib rütmipille (nt kõlakarpi, trummi, kuljuseid, pandeirat) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks. 2) Eristab kuulates neid tämbri järgi.	1) Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille. 2) Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja –lauludele. 3) Ansambli mängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. 4) Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette.	1) Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puuagooga, taldrik, guiro, triangel, kõlaplaadid) lihtsamaid <i>ostinato</i> kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku). 2) Mängib pilliansambli.	1) Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele. 2) Mängib pilliansambli. 3) Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, metallagooga, cabasa, cazizi, plaatpillid (ksülofon, metallofon, kellamäng).

Valdkonna Liikumine lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

Üldteema	2aastane	3aastane	4aastane	5aastane	6aastane	7aastane
Liikumisteadmised	1) sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult	1) Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja	1) Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja	1) Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja	1) Osaleb lasteaia spordipäeval.	1) Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase.

	2) Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.	võimlemisriided. 2) Arvestab rühmakaaslaste aktiivses tegevuses.	sõnalise seletuse järgi. 2) Järgib meeldetuletamist e korral hügieeninõudeid	peetavaid spordivõistlusi 2) Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid (nt topispalli) ohutult, sobival viisil ja kohas. 3) Õpitud tegevustest kasutab ohutuid liikumisviise.	2) talub kaotust võistlusmängudes. 3) Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. 4) Mõistab hügieeninõuete olulisust. 5) Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.	2) Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele. 3) Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). 4) Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.
Põhiliikumised	1) Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste. 2) Kõnnib piiratud pinnal. 3) Säilitab kõndides ja joostes sihi. 4) Hüpitab käes palli ning	1) Sooritab põhiliikumisi. 2) Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.	1) sooritab põhiliikumisi kombinatsioonis ja õpitud harjutustes. 2) Teeb koordinaatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.	1) Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. 2) Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. 3) teeb harjutusi väikevahenditega.	1) Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. 2) ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid.	1) Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. 2) Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. 3) Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.

	jälgib selle suunda.					
Liikumismängud	1) Mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.	1) Mängib matkiva sisuga 1-2 reegluga kõnni- ja jooksumänge. 2) Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.	1) Mängib 2-4 reegluga liikumismänge 2) Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.	1) Mängib kollektiivseid võistlusemänge 2) Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud) 3) Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu.	1) Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.	1) Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). 2) Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpalli jne). 3) Organiseerib ise liikumismänge. 4) kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
Spordialad: võimlemine	1) Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. 2) Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel.	1) sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. 2) teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega. 3) Teeb painduvust ja	1) sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. 2) Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.	1) teeb vahenditega (palliga, hüpitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. 2) Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes.	1) valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. 2) Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.	1) valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. 2) Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene. 3) sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.

		kiirust arendavaid harjutusi.		3) Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.		
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	1) Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.	1) Veab tühja kelku. 2) Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla. 3) Liigub suuskadel otsesuunas.	1) Kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge.	1) Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. 2) Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid). 3) Suusatades kasutab libisemist.	1) Suusatab vahelduva libiseva sammuga. 2) Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.	1) Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele). 2) Sõidab nõlvakust alla põhiasendis. 3) suusatab koordineeritud liikumisega. 4) Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
Spordialad: ujumine			1) Kasutab sihipäraselt abivahendeid (rõngast, kätiseid, nn nuudlit).	1) 1.Mängib veemänge ega karda vett. 2) Järgib basseini kasutamise hügieenireegl eid ning õpetaja juhendamisel	1) Hingab vette. 2) kasutab ujumisoskuse harjutamiseks abivahendeid.	1) ujub abivahendiga. 2) Järgib basseini kasutamise ohutusreegleid.

				ka ohutusreeglei d.		
Tants ja rütmika	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil. 2) Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. 2) Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. 2) Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. 2) Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele 3) Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kohendab oma liigutusi etteantud rütmiga. 2) kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. 2) liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. 3) Väljendab liikumise kaudu emotsioone. 4) Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid).
Vaba aeg ja loodusliikumine	<ol style="list-style-type: none"> 1) Mängib vabamängus iseseisvalt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Matkab õpetajaga või vanematega looduses. 2) Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Algatab iseseisvalt mängu. 2) Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kasutab spordi- ja mänguväljaku te vahendeid sihipäraselt. 2) sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga, suusatada ning liikuda rulluisudel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. 2) Mängib lihtsamaid maastikumänge.

7 LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS

Lapse arengu analüüsimise ja hindamise *üldeesmärk* on koguda lapse arengu kohta informatsiooni,

- mis on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks ja positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks;
- mida saab jagada lapse vanematega, et koostöös nendega kavandada lapse õppe- ja kasvatustegevust;
- mida saab jagada teiste lapsega tegelevate pedagoogidega, kes tänu millele saavad planeerida lapsest lähtuvaid eesmärke ja tegevusi, mis maksimaalselt toetaksid lapse arengut.

7.1 Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt.

Lapse arengu hindamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist;
- õpetaja jälgib kavakindlalt lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas esteetilist ning kõlblist arengut ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õpetaja suunatud tegevustes;
- lapse arengu hindamisel tuleb lähtuda lapse enda individuaalsest arengust ja lapse arengu eeldatavatest üldoskustest ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemustest;
- lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi;
- lapse arengu analüüs toimub projekti lõppedes;
- üks kord aastas (tavaliselt kevadel) viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguvestluse, mis annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes;

- lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemus dokumenteeritakse „Isikuandmete kaitse seaduses” sätestatud tingimustel;
- rühmaõpetaja tutvustab lapsevanematele lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust ning lapse arengu eeldatavaid tulemusi vastavalt lapse vanusele;
- lapse arengu analüüsi tulemusi arvestatakse tegevuste planeerimisel;
- lapse arengu analüüsist lähtuvalt koostatakse vajadusel lapsele individuaalne arenduskava.

7.2 Erinevad meetodid lapse arengu jälgimiseks ja analüüsimiseks

Lapse arengu vaatluslehed

Lapse arengu hindamine toimub projekti jooksul.

Lapse arengumapp

Igal lapsel on oma arengumapp, mis sisaldab:

- õpetajate poolt valitud laste töid (joonistused, kirjajarjutused jne);
- tähelepanekuid lapse tegevuse kohta (lemmiktegevused, mis ei meeldi)
- lapse mängu kirjeldusi (lemmikmängud ja asjad, -rollid jm.);
- lapse huvitavaid ütlemissi, arvamusi ja sõnalist loomingut;
- lastevanemate küsitluslehti lapse kohta;
- rühmaõpetajate täidetud lapse arengu vaatluslehti ja küsitluslehti.

Arengumapi sisu ei ole üks-üheselt määratletud, see sõltub laste vanusest, õpetajate ja lapsevanemate taotlustest.

Lasteaiast lahkudes saab laps arengumapi kaasa.

Arenguvestlus

Arenguvestlus lapsevanemaga lapse arengust loob usalduse lapsevanema – õpetaja – lapse vahel ning parandab nendevahelist koostööd.

Arenguvestluse eesmärk on:

- töötada lapse arengu nimel;
- tugevdada kodu ja lasteaia koostööd
- selgitada välja lapsevanema ootused lapse arengu, õpetaja töö ja lasteaia kohta;
- selgitada välja lapsevanema nägemus oma lapse tugevatest ja nõrkadest külgedest;

- otsida lahendusi tekkinud probleemidele.

Arenguveestluse küsimustiku ja sisu koostab õpetaja.

7.3 Koolivalmidus

Koolivalmidus on lapse valmisolek üle minna mänguliselt põhitegevuselt õppetegevusele, mis väljendub lapse soovis uurida ja õppida, omandada uusi teadmisi.

, jälgida ja täita täiskasvanu selgitusi, korraldusi. Koolivalmidus kujuneb samm-sammult kogu koolieelse elu jooksul.

Lapse koolivalmiduse kujundamise põhimõtted:

- lapse koolivalmiduse kujunemist jälgitakse kogu koolieelse perioodi vältel;
- koolieelikute rühma tegevuskava koostamisel lähtutakse 6-aastase lapse arengu eeldatavatest üldoskustest ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemustest ja lapse arengust;
- koolieelikute rühma päevakavasse planeeritakse tegevusi, mis soodustavad sujuvat sisseelamist kooliellu – rühma ühistegevused jms;
- laste kooliküpsuse hindamiseks on välja töötatud Koolivalmiduse test.
- abivajavate laste väljaselgitamine ja sihipärane logopeediline abi toimub korrapäraselt;
- lastevanematele selgitatakse koolivalmiduse kujunemisprotsessi ja tehakse koostööd laste arendamisel – lapse arenguveestlused;
- lapsevanemat nõustatakse koolipikenduse küsimuses;
- lasteaia ja kooli koostööna võimaldatakse koolieelikul tutvuda kooliga;

Lasteaia õppekava läbinule väljastab lasteaed vastava õiendi.

Koolivalmidust vaadeldakse läbi 3 arenguaspekti: sotsiaal-emotsionaalse, vaimse ja füüsilise. Omavahel põimudes ja üksteisest sõltudes moodustavad nad terviksüsteemi, mis aitavad lapsel toime tulla koolipoolsete nõudmistega.

Füüsilise koolivalmiduse näitajateks on:

- tervislik seisund, koormuse taluvus ja töövõime – laps peab taluma koolipäeva ja koolitee pikkust, jaksama kanda koolikotti;
- üldfüüsiline areng, liikumisaktiivsus ja vastupidavus;

- erutus- ja pidurdusprotsesside tasakaal, oskus valitseda oma liigutusi ja liikumist;
- oskus käsitseda mängu- ja spordivahendeid (pliiatsit, kääre, söögiriistu jne.);
- oskus liikuda ja liigelda ohutusnõudeid arvestades.

Vaimse koolivalmiduse näitajateks on :

- vaatlusoskus (oskus kuulata, uurida, koondada tähelepanu ka igavamale tegevusele);
- tajude diferentseeritus ja mõtestatus (oskus eristada olulisi tunnuseid ebaolulistest);
- kujutlused ruumist (all, üleval, peal, kohal, ees, taga, kõrval, vahel) ja ajast (eile, täna, homme, nädalapäevade nimetused, aastaegade tunnused);
- oskus järjestada esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- oskus anda esemetele, nende tunnustele ühine nimetus (üldnimede osakaal sõnavaras), jutustada oma lemmiktegevusest või sündmusest, pildi või saripildi järgi;
- kõne ja väljendusoskus (oskus seotult ja arusaadavalt kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi, anda edasi oma mõtteid, selgitada olukordi);
- tähelepanu koondamine (katkestamata tegevus vähemalt 10 minuti jooksul).

Sotsiaal-emotsionaalse koolivalmiduse näitajateks on:

- lapse soov õppida, omandada uusi teadmisi;
- täiskasvanu korraldustest, juhistest aru saamine ja täitmine;
- kaaslaste ja täiskasvanute tunnetega arvestamine;
- koos tegutsemisvõime;
- toime tulemine eneseteenindamisega;
- tahtelise käitumise elemendid;
- fantaasia, kujutlusvõime.

8 ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

Erivajadustega laste olemine lasteaias edastab ühiskonnale mõjusa sõnumi- meile on tähtis iga inimene. Kõik väikesed lapsed on rohkem sarnased kui erinevad ning õpetajate ja vanemate abiga saavad kõik lapsed jõudsalt edasi areneda.

Erivajadusega lapsega tehtava töö peaesmärk: laps saab aluse elamaks täisväärtuslikku elu hoolimata erivajadusest.

Lähtuvalt Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast on *erivajadustega laps*, kelle võimetest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.

Töö põhimõtted erivajadustega lastega:

- erivajadustega lapse, sealhulgas andeka lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö (rühma meeskond, muusikaõpetaja, logopeed, lapsevanem jt spetsialistid), mille toimimise eest vastutab lasteasutuse juhataja;
- sügisperioodil (september – oktoober) selgitab õpetaja välja oma rühmas koostöös logopeedi jt spetsialistidega erivajadustega lapsed jälgides nende arengut ja käitumist;
- jälgitakse kõiki arengulisi valdkondi:
 - kommunikatiivsed oskused: suuline kõne, kõne mõistmine, hääliku ja foneemtaju, lugemine, etteloetud teksti mõistmine jne.
 - kognitiivsed oskused: vaatlus- ja kuulamisoskus, silma ja käe koostöö, teabe mõtestamine
 - sotsiaalsed oskused: suhtlemine eakaaslastega ja täiskasvanutega, käitumine jne.
 - motoorika: üld- ja peenmotoorika
 - eneseteenindus: riietumine, oma asjade korrashoidmine jne.
 - üldtervislik seisund
- vajadusel koostab rühma õpetajad (vajadusel erispetsialiste kaasates) koostöös lapsevanemaga lapsele individuaalse arenduskava valdkondades, milles laps arendamist vajab;
- kommunikatiivsete erivajadustega laste arenduskava koostab logopeed;
- vähemalt üks kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest;
- muutused lapse arengus fikseeritakse logopeedi dokumentatsioonis ja lapse arengumapis;
- vajadusel konsulteeritakse eriarstide ja spetsialistidega;
- vajadusel nõustatakse lapsevanemaid koolimineva erivajadustega lapse sobiva õppevormi valikul või koolipikenduse taotlemisel.

8.1 Eesti keele õpe muukeelsetele lastele

Eesti keele kui teise keele õpe on mõeldud lastele, kelle emakeel ei ole eesti keel. Eesti keele õpet pakutakse lastele alates 3. eluaastast ning mitte- eesti kodukeelega lapsed omandavad eesti keele põhiliselt lõimitud tegevuste kaudu.

Lasteaed toetab erineva keelelise ja kultuurilise taustaga peret lapsele oma keele ja kultuuri tutvustamisel ning eesti keele ja kultuuri väärtustamisel.

Üldesmärgiks on muukeelse lapse arengu toetamine arenemisvõimeliseks isiksuseks, kes:

- usub endasse, julgeb suhelda eesti keeles ja ei karda teha vigu;
- on loov ja leiab viise oma keeleoskuse kompenseerimiseks;
- on avatud, sõbralik ja suhtlemisaldis;
- suhtub positiivselt õppimisse, sh. keelte õppimisse; tahab eesti keelt paremini osata.

Toila Lasteaias Naerumeri käiv muukeelne laps:

- väärtustab eesti kultuuri, omab sellest teatud ülevaadet ja on valmis juurde õppima;
- väärtustab omakultuuri, oskab siduda seda eesti kultuuriga;
- valdab eesti keelt tasemel, mis võimaldab tal:
 - suhelda eakaaslaste ja täiskasvanutega;
 - iseseisvalt või abiga toime tulla eestikeelses keskkonnas;
 - alustada õpinguid eesti õppekeelega koolis.

8.1.1 Keeleõppe põhimõtted

Oma töös järgib keeleõpet läbiviiv õpetaja järgmisi põhimõtteid:

- keeleõppe eeldus on vaimselt turvaline keskkond, kus laps julgeb suhelda ega karda eksida;
- keeleõpe on mänguline, last kõitev ja vaheldusrikas tegevus, kuna laps õpib keelt mängu kaudu;
- keeleõpe on avastusõpe, kus liigutakse lihtsamalt keerulisemale;
- lapsi ei sunnita eesti keelt kasutama, vaid üksnes julgustatakse;

- oluline on keelt kuulata ja omandada praktiliste tegevuste käigus, kus verbaalset suhtlemist toetab tugev mitteverbaalne kontekst (muusika, liikumine, kunst, igapäevased tegevused);
- projektis leitakse seoseid (ühe teema õpetamisel korratakse seda, mis oli kõne all teise puhul, tekitades loogilisi seoseid), et aidata kujundada lapse terviklikku maailmapilti;
- keeleõppes kasutatakse väga palju pildimaterjali;
- keeleõpe toimub pidevalt st läbi erinevate igapäevaste ja mänguliste tegevuste erinevaid õppetegevusi lõimides;
- lisaks igapäevasele ja pidevale keeleõppele, planeerib õpetaja vähemalt üks kord nädalas muukeelsetele lastele kas individuaalset või muukeelsete laste grupis konkreetse õppetegevuse õhtupoolsel või päevalisel ajal.
- eesti keele kui teise keele eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu;
- eesti keelt mitte emakeelena rääkivale lapsele koostatakse eesti keele õpetamiseks vajadusel individuaalne arenduskava.

8.1.2 Keeleõpet läbiviiva õpetaja ja rühma personali keelekasutuse põhimõtted

Õpetaja ja kogu rühma personal:

- loob kindlad rutiintegevused ja seob need kindlate väljenditega, mis korduvad päevast päeva;
- kasutab grammatiliselt lihtsaid lauseid;
- kordab lapse poolt öeldud lauseid;
- räägib asjadest, mis on tugevalt kontekstiga seotud;
- kasutab kehakeelt, miimikat, objekte ja ettenäitamist;
- rõhutab tähtsaid sõnu;
- räägib aeglaselt;
- ei avalda lapsele survet, vaid üksnes julgustab ja motiveerib rääkima.

8.1.3 Koostöö muukeelsete lastevanematega

- Õpetaja tutvustab lastevanematele eesti keele keeleõppe põhimõtteid ning annab teada, millal ja kuidas keeleõpe rühmas toimub;
- Lapsevanem on alati oodatud rühma vaatama ja kuulama, kuidas lapse eesti keele õpet toetatakse ja läbi viiakse.

- Õpetaja nõustab lapsevanemaid ja teavitab neid võimalustest, kuidas nad saavad toetada last eesti keele omandamisel.
- Õpetaja annab põhjalikuma ülevaate ja hinnangu lapse eesti keele oskusest ja arengust arenguveestlusel.

9 LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

Kuna kasvatusel peetakse alus kodus, siis pere on lasteaia partner kõigis tegevustes. Lasteaed soovib lapsele parimat ja tahab, et lapsest saaks edukas ja loov kodanik. Hea koostöö lapsevanemaga on aluseks lapse kohanemisele lasteaia ja turvatunde tekkimisele. Oluline on teha koostööd kõigi pereliikmetega, kes on lastega lähedastes suhetes. Lasteaed toetab, nõustab ja abistab lapsevanemat lapse arendamisel, kasvatamisel ja õpetamisel.

Koostöö põhimõtted:

- Lasteaia pedagoogid teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel;
- lasteaed on koduse kasvatusel toetaja;
- kodu ja lasteaia koostöö lähtub lapsest ja on suunatud tema kasvukeskkonna kujundamisele;
- eduka koostöö tagamiseks on lasteaia ülesanne tunda pere eelistusi, huve, muresid ja traditsioone ning vastavalt sellele toimida;
- oluline on igapäevane vahetu suhtlemine (motiveeriv ja heatahtlik vastuvõtt hommikul ja tagasiside õhtul lapse päevastest tegevustest) õpetaja ja lapsevanema vahel;
- igasugune isiklik info, mis puudutab last ja tema peret on konfidentsiaalne;
- lasteaia tegevus on perekonnale avatud, st lapsevanem võib alati tulla vaatlema ja osalema õppe- ja kasvatustegevuses;
- koostöös lastevanematega (lastevanemate koosolekul) arutatakse läbi nii lasteaia kui ka rühma õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja põhimõtted, samuti õppeaasta tegevuskava;

- igal kevadel korraldatakse lastevanemate seas rahulolu küsitlus, millest antakse tagasiside septembris lastevanemate koosolekul ning saadetakse ülevaade uuringu tulemustest lastevanemate listi ja pannakse lastevanematele mõeldud kausta;
- lastevanemate ettepanekutega arvestatakse lasteaia töö planeerimisel;
- õppeaasta alguses valitakse igas rühmas lastevanemate esindaja;
- lastevanemate esindajad (3 inimest) lepivad omavahel kokku, kes esindab kõiki lapsevanemaid lasteaia nõukogus;
- nõukogu koosolekud toimuvad vastavalt nõukogu tööplaanile, kuid vähemalt 2 korda aastas.

Lasteaed peab oluliseks tihedat ja head koostööd lastevanematega. Lastevanematega koostöö hoidmiseks ja parendamiseks tehakse järgmist:

- pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest;
- pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes;
- individuaalsed vestlused hommikuti laste vastuvõtmisel ning õhtul päevastest lapse tegevustest tagasiside andmine;
- vähemalt 2 korda aastas toimuvad rühma lastevanemate koosolekud, vajadusel korraldatakse lastevanemate üldkoosolekuid;
- korraldatakse ühiseid üritusi lastevanematega;
- lapsevanemaid kutsutakse osalema õppe- ja kasvatustegevustesse (jutu lugemine hommikuringis, oma elukutsest rääkimine, õppekäikudel osalemine jms);
- üks kord aastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguvestluse;
- õpetajad annavad lapsevanematele regulaarselt hinnanguid laste arengu kohta;
- lapsevanemaid teavitatakse lasteaias toimuvast elasteaaed.eu või FB kaudu või lapsevanem saab infot otse rühma õpetajalt;

10 ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Käesolev õppekava kuulub muutmisele seoses:

- muudatustega haridusalases seadusandluses;
- õppe- ja kasvatuskorralduse muutumisega Toila Lasteaias Naerumeri;
- lasteaia nõukogu, pedagoogilise nõukogu ja/või lasteaia pidaja ettepanekul.

Toila Lasteaia Naerumeri õppekava täiendatakse ja muudetakse Toila lasteaia Naerumeri nõukogu otsusega, muutused kooskõlastatakse pedagoogilise nõukoguga ja õppekava kinnitab lasteaia pidaja.